

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּם

ביאורים ומוספים

שם (ס"ק טו) להלכה, וביאר שבאופן זה אין שם יתייחסו על הדבר, ומשום כך גם אינו נחשב כי מחיקה.

אולם, לגבי מה שהובא ברמ"א לקמן (סי' תעה ס"ו) שנהגו לעשות סימן על גבי המצות כדי לדעת איזו מהן נעשתה ראשונה ואיזו שניה, כתב המשגיב שם (ס"ק מז) שאין לעשותו מאותיות, כיון שכששויבים את המצה נחשב הדבר כי מחוקק, וכתב בשרית שבת הלוי (ח"ט סי' עז) שיש לרחוק שכונתו שם דוקא לגבי אותיות העשויות מחומר אחר מזה של המצות. אמנם, יש לרחק ממה שכתב המשגיב לקמן (סי' תק ס"ק יז) שנחמט איסור יבוא אסור לעשות ביום טוב אותיות וציורים בבשר דרך סימן, ומשמעות הדברים שהיונו על ידי חקיקת סכין בנוף הבשר. [וראה מה שכתבנו שם].

עוד הביא המשגיב לעיל (סי' שמ ס"ק יז) את דעת הדגול מרבבה (שם) שאין שבירת האותיות שעל גבי העוגה [גם העשויות מחומר אחר] אסורה מצד 'מחוקק', כיון שאינו מתכוין למחוקק, וכתב המשגיב שבאופן שאינו שובר את האותיות בידיו אלא בפיו דרך אמילה, יש לסמוך על דעת הדגול מרבבה להקל בדבר ואולם ראה בשערי צדק שם (ס"ק כב) שצריך לכך את ענין 'עונג שבת'.

והחז"א (א"ח סי' סא ס"ק א) צידד להחמיר גם לגבי אותיות העשויות מהעוגה עצמה, וגם כששובר בפיו דרך אמילה, ובטעם הדבר שהותר ביום טוב לאכול את המצות המצויות, כתב, ששנתה צורה שעל גבי הפת, שאינה נחשבת כיצורה בפני עצמה אלא הריהו כחלק מצורת הפת.

[משנ"ב ס"ק טו] במסקנה²⁸.

28) ובנדון האם צריך להטביל כלי מתכות המשמשים לעשיית המצות שנקנו מנכרי, כתב הרמ"א (יו"ד סי' קכ ס"ה) שאינם צריכים טבילה, וטעם הדבר התבאר בדרכי משה שם (אות ד), שכיון שהם נוגעים במאכל כשהוא עדיין צריך תיקון [אפיה], אינם נחשבים כיכלי סעודה הצריכים טבילה. וכתב הט"ז שם (ס"ק ז), שמימי יש להטבילם בלא ברכה, אולם השי"ך שם (ס"ק יא) כתב שאינם צריכים טבילה כלל, והוסיף (נקדת הכסף על הט"ז ס"ק ז), שכן הוא המנהג, וכן כתבו להלכה החכמת אדם (כלל עג ס"ט) והב"ח החיים (כאן ס"ק לח).

[משנ"ב ס"ק טז] ריקין²⁹ וכו', לכתחלה לעשות ריקין ריקין³⁰.

29) ובטעם הדבר שנהגו לעשות את המצות עגולות, כתב המהרי"א אסאד (שרית יהודה יעלה א"ח סי' קנז) משום שלגבי המצות שהוציאו ממצרים נזכר בתורה (שמות יב, לט) לשון 'עגולות', והיינו שהן היו בצורת 'עגול' [וכמו שפירש רש"י (תענית כג, א ד"ה עוגה) ובעד מקומות, שיעגה' היא מלשון 'עגול']. שכונת התורה בכך להדעינו את גדול החפזון בשעת יציאת מצרים שעשו את המצות עגולות במהירות, ולא היה להם פנאי לרבע אותן, וכן לדורות יעשו אותן עגולות לזכר גדול החפזון [וראה שם שכתב טעמים נוספים לדבר].

אולם לגבי 'מצות מכתה', כתב שם שיש להקפיד לעשותן מרובעות, שכן אם יעשה אותן עגולות, יש חשש שיערכו את שיירי הקצוות פעמים נוספות, כדי להחזיק לתנור [ויש חשש חימוץ בדבדב].

30) והוסיף הב"ח החיים (ס"ק מז), שכל הצוהר לעשותן ריקין ביותר, הרי זה משוכח, והגרשו' אויערבך (ביצחק יקרא, על המשגיב ס"ק יז) הורה, שמנהג בני אשכנז לעשותן דקין ביותר, ואין להם לאכול מצות שאינן עשויות כך.

המשך במילואים עמוד 26

[ביה"ל ד"ה וקטן]

קבל קצת וקצת²² וכו', וקנה הכל לשם מצות קצת²³.

22) ומימי כשהסידה דעתו או שינה את מקומו וכדו', כתב הא"א (בבטשאטש, מהדורת ס"ב) שמדרך חסידות ראוי להחמיר לחזור ולומר 'לשם מצת מצוה', וכמו לגבי כתיבת סת"ם וגיטין, שבהם מעכבת אמירה זו גם בדיעבד.

23) מבואר בדבריו שטוסח האמירה הוא 'יהיה', וכך לשונו גם לקמן (סי' הפב ס"א ד"ה מי) בשם הפמ"ג (שם משגיב ס"ק ב). דעת החז"א (דינים והנהגות פי"ז אות ב) שיש לדקדק שלא לומר בלשון 'יהיה לשם וכו', אלא בלשון 'אני עושה לשם וכו'. עוד הורה (אחרות רבנו ה"ב עמ' לב) לומר 'אני עושה לשם בלשון הורה, ולא אני אעשה לשם' וכו' בלשון עתיד, כי לשון 'אעשה' הוא רק כהבטחה לעתיד, ולא שעושה מעכשיו מעשה 'לשמה'. וכן לשונו בקובץ אגרות (ח"א אגרת קפה אות ב) שיש לומר 'שכל שיעשו בעסק אפיית המצות עושים לשם מצות מצוה'.

[משנ"ב ס"ק ט]

קדם שקבואו לירי חמוץ²⁴.

24) ואף שלגבי ערב פסח שחל בשבת כתב לעיל (סי' תמד ס"ק טו) שאת הפירושים שנפלו לארץ לאחר הסעודה אינו צריך להוציא מרשותו, כיון שהם מתבערים מאליהם על ידי דריסת הרגלים, ולא כתב שיש להורסם, ביאר הגר"י קרליץ (חוט שני פסח פי"ג ס"ק א אות ה עמ' עז) שבמקום שאפו בו מצות בערב הפסח אין משתמשים בימי הפסח וגם סוגרים אותו, ולפיכך אינו נחשב כמקום העשוי לדרוס בו רגלים.

ובאופן נוסף ביאר הגר"ש וולדנברג, שכאן מדובר בזמן איסור חמץ, שאם לא ידרוס על הפירותים מיד יש חשש שהם יחמיצו עד שידרסו עליהם, ויעבור על איסור שהיית חמץ, מה שאין כן בערב פסח שחל בשבת הרי מדובר קודם זמן האיסור, ואם כן אין צורך לדרוסם מיד ורשאי לסמוך על כך שידרסו קודם שיגיע זמן האיסור.

[משנ"ב ס"ק יא]

אני קבטל ארתם²⁵ וכו', ויקא בלשון שמבין²⁶.

25) וביטול זה, יש לבאר שהוא מתנה שיחול בזמן שיפלו הפירותים או ידבקו, שבאופן זה כתב בשרית שאגת אריה (סי' צב-צג, הובא בשערי תשובה לעיל סי' תנר ס"ק ב) שאין חסרון של 'ברירה', שכן אם יבטל זמן דיבורו לא יועיל הביטול, משום שההלכה היא שאין ברידה בגזק של דין דארייתא [וראה ברצה לח, א], והרי עדיין לא התברר מה הם הפירותים שיפלו לאחר מכן בשעת הלישה.

26) ולגבי מי שאמר את לשון הביטול בלשון שאינו מבין, כתב לעיל (סי' תלד ס"ק ט) שאם הוא מבין על כל פנים את ענין הביטול [היינו שהוא מפקיד את חמצו], יצא בדיעבד, אבל אם הוא הרשב שאומר תחינה וכדו', לא יצא אפילו בדיעבד.

[משנ"ב ס"ק יג]

וגם יצא כקן ירי חוכת²⁷.

27) ואף שלגבי עוגה שכתובות עליה אותיות, כתב הרמ"א לעיל (סי' שמ ס"ג) שאסור בשבת לשבר אותה משום איסור 'מחוקק', והתבאר במשגיב שם (ס"ק טז) שיש שהחמיר בציוורים כמו באותיות, ואם כן לכאורה יש להקשות איך הותר לבלי יום טוב לאכול מצות המצויות, יישב הדגול מרבבה (שם), על המג"א ס"ק ו) על פי מה שכתב הר"ש הלוי (הובא במג"א שם) שלא אסר הרמ"א אלא כשהאותיות או הציורים עשויים מחומר אחר מזה של העוגה, מה שאין כן כשהם חלק מהעוגה, וכן הביא המשגיב

מילואים הלכות פסח סימן תם המשך מעמוד 116

[ביה"ל ד"ה מצת]

[נראה והוא נסבנת קרב הקגידה פקדה סי' 177].

17) מבאר מדבריו שהגריא החמיר לשמר לשם מצה גם במצות של שאר הימים, והגריש סלטס הגריאז מלצר (עבד המלך שמות יב, יז) הוסיפו לבאר בחומרת הגריא, שהיא כפי דעתו שהובאה במשנים לקמן (סי' תעה ס"ק מה, וסי' תרלט ס"ק כד) שיש מצוה לאכול מצה בשאר ימי הפסח, ורק שאינו חזיב, שלפי זה מה שכתוב בתורה 'שמרתם את המצות' נאמר על המצות של כל ימי הפסח, וכעין זה כתב הרמב"ם אליעזר (סי' תנג ס"ק יד).

אמנם, בביה"ל לעיל (סי' תנג ס"ד ד"ה טוב) כתב בטעם הדבר שהגריא החמיר מאד על שימור משעת הקצירה אפילו במצות של שאר הימים, שהוא מוחש וירדת מים על התבואה במחזור לאחר שהתיבשה, שאו היא מחמיצה גם במחזור (ולא משום מצות 'שימור לשם מצה'), וכך הובא במעשה רב (אות קפח), וכן משמעות דברי החיי אדם (שהובא בביה"ל כאן).

[משנ"ב ס"ק ה]

דמקנה בו יותר מבשלה(18).

18) אמנם, בשעה"צ לעיל (סי' רנ ס"ק ט, בתירוץ אחר) כתב שרק לצורך הכנת צרכי שבת יש לתלמיד חכם לבטל מתורו אפילו כשאפשר לעשותה על ידי אחרים, ומשום דין 'כבוד שבת' החמור, מה שאין כן לגבי שאר מצוות באופן שיתכן לעשותה על ידי אחרים, ונשאר בצ"ע. ומה שמשמע שנהגו הראשונים לטרוח בעצמם בענין זה של עשיית המצות אף יותר מהכנת חפצי שבת, ביאר הגרי"ם קרליץ (חוט שני פסח פייב ס"ק ח) שהוא משום דין 'לשמה' האמור בעשיה זו, והיינו שעל ידי כך מעשית המצה למצה הימחרת למצה, ואינו כשאר ההכנות למצה, ולכן טרחו בעשייתה יותר. (וראה בדברינו לעיל (הע' 9) מה שכתבנו במד' דין 'לשמה').

[משנ"ב ס"ק ז]

עד שיתקמם [נ"צ 18].

19) אולם כתב הכף החיים (סי' יט) שיש להיזהר שלא ינטוף מיעתו על הבצק, כיון שיש שסברו שזיעת אדם נחשבת כמי פירות, שכשהם בתערובת עם מים הריחם מנחרים להחמיץ [והובאה דעה זו במשנ"ב לקמן (סי' תסו ס"ק כח)].

[משנ"ב ס"ק ח]

ויעבר על כל נראה וכל יקצא(20).

20) אמנם לעיל (סי' תנג ס"ק א) כתב, שהסכימו כמה פוסקים שקדם הפסח אין עוברים על הלאו של 'כל ראוה וכל ימצא', אלא עובר בכל רגע שמשדה את החמץ על מצות עשה של 'תשבתו',

[משנ"ב ס"ק ט]

יאמר בשעת לישא [כו' 21].

21) ומי שלא אמר כן בשעת הלישה, כתב הכף החיים (סי' כג) שיאמר לאחר מכן, כל זמן שלא נתחמוצ, אלא שיאמר בלשון לעבר, כיון כל פירורין שנפלו מעיסתי בזמן לישא תריכיה וכו'.

גביו, מיז צריך הישראל לסייע עמו בעשייה, וביאר המשנ"ב שם (סי' יא ס"ק יב וסי' לב ס"ק בט) שהיינו רק כדי לעשות על הצד היותר טוב, אך בדיעבד כשר גם כשלא סייעו כלל. והוסיף (סי' יא שם), שלדעה שאסרה אינו מועיל אפילו אם הישראל מסייעו, עוד כתב שם, שסייע לחוד בלא שמצוהו לעשות לשמה, אינו מועיל, כיון שסייע אין בו ממש.

השו"ע הרב (סי' א) כתב בביאור הצורך בסיוע הישראל [מלבד מה שצריך להזהיר לעשות לשמה], שבאופן זה עושה הנכרי על דעת הישראל המסייעו, ולא על דעת עצמו.

החזו"א (ארח סי' ר ס"ק י ד"ה ולפי') כתב לגבי עיבוד עור הספר תורה, שיתכן שמה שהצריכו שבתחילה יסייע הישראל, משום שעל ידי זה נחשב כהתחיל הישראל בעבודה, ולפיכך מועילה מחשבת הישראל 'לשמה' לקבוע את המשך העיבוד כסתמא לשמה'.

13) ולענין חרש שוטה וקטן, את מי מהם יש להעדיף לעשות על ידו, כתב המחצה"ש (על המגיא תחילת הסימן) שחרש קטן עדיפים משוטה, כיון שאינו בר דעת כלל, וחרש עדיף מקטן, שהרי לגבי חרש נחלקו התנאים (ביבמות ק"ג א) האם חלה תרומתו מספק, ואילו לגבי קטן לכל הדעות אין תרומתו תרומה.

14) אמנם, לענין טיית חוטי ציצית על ידי נכרי שהישראל עומד על גביו ומצוהו שיעשה לשמה, כתב לעיל (סי' יא ס"ק ט) שדוקא באופן שהטייה נמשכת רגעים אחרים מועילה עמידת הישראל על גבי הנכרי ללמוד לעשות לשמה, מה שאין כן באופן שהטייה נמשכת זמן רב, וכל שכן כשהפסיק לטוות ולאחר מכן המשיך, לכל הדעות הריהי פסולה, אינו מועיל מה שלמדו בתחילה לעשות לשמה, וביה"ל שם (סי' ב ד"ה וישראל) הוסיף לבאר, שאינו מועיל גם אם יחזור ויאמר לו שיעשה לשמה, כיון שאין הנכרי שומע לו (ואולם יש לדון שסבר המשנ"ב שזמן הלישה נחשב בזמן מועיל).

מאידך, החזו"א (ארח סי' ר ס"ק י) כתב שממה שמעילה עמידת הישראל על גבי הנכרי בזמן לישת המצות אף על פי שהיא פעולה הנמשכת, יש להוסיף שמשך הפעולה אינו קובע. וטעם הדבר, שעמידה על גבי נכרי מועילה מנד שותחילת עשיית הנכרי מתיחסת לישראל המצוהו, ונחשב שהיתה כאן עשיית הישראל 'לשמה', ומשום כך גם המשך העשייה נחשב כסתמא לשמה, ואם כן מועילה מחשבת 'לשמה' של הישראל שבתחילה גם באופן שהלישה נמשכת זמן רב.

[משנ"ב ס"ק ז]

בכלל לישא הוא, ל'עצת ה'ש'אוקרים ב'סימן שכר סעיף ג' 18].

18) וכמו שהתבאר ברמ"א שם ובמשנ"ב שם (סי' יא) שנהגים להחמיר בדעה זו.

[שעה"צ ס"ק ח]

דלא קט"ז(16).

16) שם (סי' א) כתב, שיקטן הנזכר כאן לענין דין 'לשמה' היינו שאינו בר דעת, אבל אם יש לו דעת להבין מה שאומר לו לעשות את המעשה לשם מצות ה', נחשב הוא כגדול גם אם עדיין אינו כן י"ג שנים.

הלכות פסח סימן תם המשך מעמוד נט

[משנ"ב ס"ק יז]

פת עבה טפת(17) וכו', אכל בפתות מטפה מתר(18).

17) ולענין פת הרחבה יותר מהרגיל, כתב הרמ"א לעיל (סי' תנג ס"א)

שטוב לכתחילה שלא לעשותה [משום שאינו נחשב ילחם עוני], והתבאר בביה"ל שם (ד"ה טוב), שכשהיא גדולה כשישית האיפה יש לפוסלה אפילו בדיעבד, עוד כתב שם, שיש שהחמירו בדיעבד כל

מילואים הלכות פסח סימן תם המשך מעמוד קודם

שהיא גדולה וחשובה מחמת גדולתה, ושיש שהכשירו בדיעבד בכל (32) ואפילו במעט פחות מטפה, כתב החק יעקב (סיק טו) שמותר, שכל שיעורי חכמים כך הם.

הלכות פסח סימן תסא המשך מעמוד ס

צריך לרקוק שילכו הגחלים על פני כל התנור, וראה פמיג א"א ס"ק בן. (13) וכן כתב המג"א (סי' תנא ס"ק מז), והבאר דבריו בשעה"צ שם ס"ק קצ), ובטעם הדבר כתב המג"א, משום שהזיעה העולה מן התבשילים מתקררת קודם שמועפה לגג התנור ואינה נבלעת בו, והבית מאיר כתב, משום שבפת שאופים בתנור אין זיעה כשגג התנור רחוק מן הפת, ומשום ריח הפת אין לאסור, משום שאין ריח הנבלע בכלי חוזר ונפלט לאוכל, וכתב השעה"צ לעיל (שם) שיש לפקפק על דבריו, שהרי בתנור נתנים גם תבשילים שיש להם זיעה, ואף על דבריו המג"א פקפק בחידושי הרעק"א (שם), משום שגג הקאכלין הם ובלע את הזיעה גם אם היא מתקררת קודם שהגיעה לגג, וסיים שם השעה"צ שאין לסמוך על דבריהם אלא בדיעבד.

הלכות פסח סימן תסב המשך מעמוד 120

שאף שאין לו צורת פת (ומשום כך אין מברכים עליו) המוציא אלא כשקובעים עליו סעודה כגיל, מימי נחשב הוא ללחם עתי משום שלענין אין תנור הדרכו לאפות את פתו בקרקע. [משנ"ב ס"ק יא] אָבֵל לְבַתְּחִילָה אֵין לְעִשׂוֹת כֵּן? (24) (החזו"א (ארי"ה סי' קב ס"ק יז ד"ה ובמשנ"ב) כתב, שדוקא אם היא דמקה לנייר, אבל אם אינה דבוקה לנייר אין לחוש, אלא שאין לעשות כן שמא תדבק המצה לנייר ותאסור משום חומרת כפולה אף אם הנייר דק. [משנ"ב ס"ק יב] שֵׁשׁ לְהֵשׁ שְׂמָא יִתְקַיְצוּ קַדְשֵׁי הַיְיָ לְאֶפְסוֹת? (25) וכן מצה הנאפית בחמה, כתב השו"ע הרב (סי' שאף על פי שבריעבד מותר לאוכלה, מימי לכתחילה אסור לעשות כן, שמא תתחמם המצה ותחמיץ קודם שתאפה. [שעה"צ ס"ק יז] וגם יוצא בה ידי חובתו בפסחה? (26) אבל מצה הנאפית בחמה, כתב השו"ע הרב (סי' שאין יוצאים בה ידי חובת אכילת מצה בין שאינה קרויה לחם והתורה אמרה "לחם עוני" ונלענן ברכתה, ראה בשו"ע לעיל (סי' קסח סט"ז) ובמשנ"ב שם (סי' צב). ומצה הנאפית בתנור חשמלי, והוא הדין כשנאפית באש המעשית באמצעים כימיים כגון ספירט וכדו', כתב בשו"ע מנחת שלמה (ח"ב סי' יט ד"ה הנה ח"ה גם) שדאי שאין זה נחשב לאפיה בחמה אלא באש, ומותר לכתחילה לאפות מצה באופן זה ויוצאים בה ידי חובת, וכן מצה האפיה בתנור המוסק על ידי גז, דעת הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' לט) שמותר לאוכלם בלא

פקפוק ואף לצאת בהם ידי חובה, וכן משמע בשו"ע אגרות משה (ארי"ה ח"א סי' קג).

ולענין פת הנאפית במיקרוגל, דעת הגר"ש אויערבך הגר"ש אלישיב (שבות יצחק ח"ד פ"ח אות ב) שאין זה נחשב כאפיה בחמה וברכתה המוציא וחייבת בחלה, וכן כתב בשו"ע אגרות משה (ארי"ה ח"א סי' נב ד"ה וא"כ) לענין המכשול במיקרוגל בשבת, שאין זה נחשב כמכשול בחמה אלא כמכשול בתולדות האור לענין חיוב סקילה חוטאת (א"כ), דעת הגר"ש אויערבך (נשמת אברהם ח"ה עמ' ריט אות צ) שאין במיקרוגל איסור ביטול בשבת מן התורה.

א"כ, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם) שאף שמצה הנאפית במיקרוגל דינה כלחם, מימי אין לאפות מצה במיקרוגל משום שיש לחוש שתתחמם ותחמיץ קודם שתאפה, וכמבואר בשו"ע לענין טפא וכדו'.

[משנ"ב ס"ק יג]

דָּהוּ סִימֵן שְׂאִין הֵיטִין נְמֻשְׁכִין מִפְּנֵיהֶם? (27)

החזו"א (ארי"ה סי' קב ס"ק יז ד"ה משי"ב) כתב, שבין שבמצה שמילרשה יפה בבלילה עבה יתכן שתצא האצבע נקיה אף במצה חיה, משום כך אין לסמוך על סימן זה, וכן כתב הק"ה החיים (סי' לז).

[שעה"צ ס"ק טז]

וְאֵינָה נִפְרָקֶת? (28) דְּהוּ סִימֵן מִבְּהַק שְׂאִין הֵיטִין נְמֻשְׁכִין מִפְּנֵיהֶם? (29)

(28) ומטעם זה כתב החזו"א (ארי"ה סי' קב ס"ק יז ד"ה שריע ובריה כי במי"ב), שמצה שלטו שהיא דקה ושטחה גדול והוציאה מן התנור במרדה והשליכה מן המרדה, אין צריך לבודקה אם חוטאים נמשכים ממנה, שהרי טלטלה כשהיא חמה ואינה נפרכת והרי זו עדות גמורה שהיא נאפתה, ומה שכתב המשנ"ב (סי' יד) שכשהמצה צוננת אין

הלכות פסח סימן תכ

נט באר הגולה

ד שם המזבח ושאר פוסקים ה' קריאה פסחים ל"ד ו' סוד, ה"ז ע"כ פסח ל"ב רבי יקום ד' פוסקים הנקרא ל"ד ה' אהות חיים

לישה: כל (ה) פרושים שישלו בשעת לישה ועריכה יוכן בצק (י) הנדבק בפלים (יא) אני מבטל אותם. פרי שממצא (יב) שמבטלן קדם חמוצין: ד (יג) "אין עושין (ו) (יד) סריקין המצריין, דהיינו לצייר בפת במין חיה ועוף, 'אכל כל מה שעושים אותו (ו) (טו) במסרק כדי שלא יתפח וכן מה שמצדקין המצות, מתר; ומכל מקום טוב למהר לעשותם שלא להשהות בהם: הגה * ויש לעשות המצות (טז) ריקין ולא פת עבה כשאר לחם. פי אין הריקין מפרהים להחמיר: ה' אין עושין בפסח (יז) * פת עבה (ט) וטו טפה: ו' אין להקל במה שהחמירו התקמונים שלא לעשות (י) ו' (יח) פאנדי"ש או פלאדוני"ש:

באר היטב

תקין גודל להוצאת נדע לבטלה, האריזי ו"ל: (ה) פרושים. וצריך שיאמר בלשון שמבין, והוא מרים פרושים הפקר טועים הם, דמשמע מעצמן הן הפקר, רק יאמר יהיו הפקר, ט"ו, מ"א, ע"ש (ועין איצ' סימן קמא סעיף ט"ג איוז לשונות מעיליים), וה"י פת שאינו טעה, ע"ש: (ו) סריקין, ס"י לכתחלה, ובדיעבד יוצאין בה: (ז) במסרק, עין גי"ד סימן קכ"ה פנצ"ה פסק הרב דהברולים שכתבנים בהם המצות איצ' טבילה, ע"ש, והט"ו פתב שם ה"ש להטבילים בלא בקרה, ע"ש, וכ"פ הר"ח ונח"י, או טבילים עם פלים אחרים: (ח) ריקין, ונצ"ו סומכים לעשות בה ציורין, ופי"ח מזה קהם עד למא, ע"ש. המנהג לעשותן בעצי אצבע, ביתחלה ל"ד סימן צו: (ט) טפה, ובדיעבד אין קפידא, מ"א, ומ"מ אין לקח אותו למצה של סעודה, גם יש לעין פה אם נאפיה שפיר בתוכו ולא נתחמצה, ועין ב"ח, ובפחות מטפח אפלו משהו

שערי תשובה

[ט] טפה, עכ"ה, וכתב בש"י ח"י סימן יג, כפת עבה פסח יותר מטפח יאמי מרובתי האנשים שהיו גוצרים מאד מאד בהעושים לו לכתחלה, אבל אין לאכר בדיעבד פי אין נראי טוח ריעותא וכמי"ש המביא, ודלא פתלה בירוח, וכן מבאר בב"ח פתמיניא, ע"ש: [י] פאנדי"ש, עכ"ה, ורש"י סימן כ"ו כתב שחז"ל הו"ל לעשות ספגין ממצה אטובה, וצ"ח בכמה יג עסקב שגוד קטן מטום שאשה שחת עשה ל"י לקרחה לאשת סב שצ"קתה קמת ממצה אפי"ה ודאי עברה שהיא קמת סתם ועש"ה פו, וה"ה לפת כ"סין שקורין פסח"י, אבל ספגין שדוקים לעשות ספי פסח לא טעו, ע"ש, ועין לקמן סימן חסג סק"ד, והפ"ח חלק פנה וכתב שאין ל"י לגיד גירות טעמיה, וכן במשנהו אין

הנתינת טום לתוך הקמח והלישה והעריכה [ולש אומרים דגם הנקרא] ונקאפיה על"י גזולים, ונקרה הכל כפרוש לשם מצת מצונה, ואין צריך שיאמר בכל מצה ומצה²², אלא לאמר כל אחד: מה שיעשה היום בענין מצה זו וזו וזו הכל לשם מצות מצה²³, וזכרתי בימי נעורי הנה המנהג בקראל שצצת אפי"ה מצות, בעל המצות היה אומר והיו להעוסקים פתח פעמים שצ"כרו שהיא מצת מצונה, ועל"כ בקמיני נדו"ק המנהג הנה מפני שכמה מדקדקים לקח מצה שמורה לילי הפרה, והפצח"ש מורה נאפה ככל טיני הדור מפני שעל"י רב לוקחין אותם מרב העיר או משארי חלמדי"תקמים, ועל"פן אין מדקדקין בסתם מצות, אבל באמת נרא שכרנו בהפסדנו, מפני שישו"ן סוף רב העולם אין לוקחין מצה שמורה ויוצאין בסתם מצה, וכשקטנים עוסקין בעניני לישה ובצריכה וקטאי נהא אין יוצאין ידי מצה, ואם כן יזמר טוב היה הפנהג שלפנים שהיה הפצח"ש בכתב עונה ואומר מצת מצונה לפני הכל, שגוד עומד על"פנו, ויוצא על"קלונים לדעה נשנה: * ויש לעשות המצות ריקין וכו', צ"ח משנה ברורה, ואף בדברי הרמ"א היה נכון יזמר לפרש הדברי הנחבר קאי במסרק, דקשרי אפלו אם נעשה צורה על"י יד, והאמר דמכל מקום טוב למחר, ועל נה הוסיף הרמ"א עצה אחרת, ה"ש לעשותן דקים רכה אינו מותר לתחמין, אכן מלשון פתמיניו הפוסק בדברי משה משמע דאכל מצות מבאר פו בלשון סרי"ו, עין שם, ועין מה שכתבנו בסעיף ה: * פת עבה טפה, עין משנה ברורה, וד"ן

משנה ברורה

(י) יכפר הבית וכן השלחן שערבו עליו המצות אף על"י שבטל, ומה שיימצא מן העשה יתקפנו, ויש שכתבו, דמשמע נה (יג) טוב שצ"הם הפרושים בגלוי בצפור חכה משנפלו, קדם שיבואו לידי חמוצין²⁴, (יד) דאם יבואו לידי חמוצין צריך לשרפן: (י) הנדבק בפלים, (ז) לעיל בסימן תנט סעיף ד בהג"ה, דאם לש ביום טוב, מה יעשה בהפלים אחר"כ, והכא מורה בלש בערב"פסח אחר וכן אסור, דכ"ל לגוד החמץ מצליהן אחר"כ ולהדיחן (וכן צריך לעשות באמת אחר"כ אף על"י שבטלן), אף שאנו חוששין שמא ישקה קצת ויעבר על בל יצאה: (יא) אני מבטל אותם²⁵, או 'אני מקרי אותם', אבל לא יאמר 'פרוהין הפקר', (ט) דאינו לשון מקבר שמפסקין, דאפשר לומר במשמעות הלשון שמעצמן הן הפקר, (טו) ואינו כן, וכתבו האחרונים, דלשונות של בטול והפקר צריך לומר וקאן בלשון שמבין²⁶: (יב) שמבטלן קדם חמוצין, וממילא אף שיתחמצו אחר"כ אינו עובר בכל יצאה, דאינו שלו: ד (יג) אין עושין וכו', פרוש, לכתחלה, ובדיעבד מסריין באכילה (יז) אם לא שנה בצירי"ן שעור חמוצין, (יח) וגם יוצא בהן ידי חובתן²⁷: (יד) סריקין המצריין וכו', לפי שהוא שונה עליה לציין, ופעמים יבוא לידי חמוצין על"י יד, ואפלו רוצה לעשות המצות (ט) על"י יד פרוש, שאינו שונה פלים, אף על"פירי"ן לא חלקו חכמים ואסרו הכל, לפי שהרואה שנאפו מצות אינו יודע שנעשה על"י יד פרוש (ובוא להחמיר אף בלא פרוש, וכן אין חלוק בין סריקין של בעלי בתים (כ) ובין של נחומים, אף דנתחמין קבוצין ומרגליו כנה ואין שוהין בצע"תן אף על"פירי"ן אסור, (כא) ואפלו אם המצות הן ריקין דקים שאינם מתחמין, אף על"פירי"ן אין לעשותם מצריין: (טו) במסרק²⁸, פרוש, ואף על"י שישנעשה קצין ציור על המצה מכל מקום שרי, דבין שאינו ככתב לציר לא יבוא על"י יד יד שיהיה שיעור חמוצין: (טז) ריקין²⁹, הינו, אף דכשהיא עבה כ"כ יש לחש שמא לא ישלט חם האש בחוכה ונתחמץ בחוכה בשעת אפי"ה, אבל בפחות מטפח מטר³⁰, ועין בקבאר הלכה שהבאנו דעת כמה פוסקים דאפלו בפחות משפח יש להחר, ובדיעבד אם פכר אפה, (ג) יש מתירין אפלו בעבה טפה, (ד) ויש אסריין, אכן בפחות מטפח אין לאכר בדיעבד, ומכל מקום, כל שהיא עבה יש לעין בחוכה אם נאפית יפה ולא נתחמצה: ו (יח) פאנדי"ש וכו', הם עשות מצות (כה) ממלאות בקשר או בגבינה, (כ) לפי שבשעת אפי"ה יוצא לתה מהקשר והגבינה ומלחלחת

שער הציון

(י) ס"ו ושי"א: (י) מגן אברהם: (יז) דכל חמץ אף על"י שבטל צריך בעיר, דקמא לו דלכתחלה ציורין שרפה, פמו שכתב ריש סימן חמה: (טו) ט"ז ושי"א, ואף שיש שמשיבין המנהג שנהגו לומר 'פרוהין הפקר', עין הקיצוב, מכל מקום לכתחלה פוהאי יותר טוב לצאת כל הדעות: (טז) ואף דלעיל סימן חלד בארנו דפרוהין אינם צריכין בטול דממילא בטולי, הנה פרוה"לחם חלד פורד הוא בקני עצמו, מה שצ"ח בן בבצק אשור על"י יד פכוד הבית יתקבצו יחד לכשעיר פחית, ושעור פנה אינו מתבטל מאלו וטהר"ל: (י) הגרי"ו, ומשמע דאוחו העת אין נחשב לעסק כלל, ואינו חזקה לנקוד המבאר בסימן תנט במגן אברהם סעיף ק"ן ד דמוכה שם וחסוב עסק אף דאינו מבטל השוהות שמבטלים: (י) גמרא: (ט) פוסקים: (כ) מדלא חלק המתבר שמוע פנה דסב"א לה בודע הר"ש המבאר בטור, וכן פתב הגרי"א: (כא) אף שיש מקלון, ב"ח וט"ו פורי הדש מחמירין: (כב) הגרי"ו, וקבארו מוכח פסקי"משה ובפני"קנסת הגדולה, ועין בקבאר הלכה: (כג) אחרונים: (כד) פרי הדש, ובדבריו מצאנו בהדושי הרמב"א קלום הר"ה: (כה) קמ"אברהם ואל"ה רבה, ולא כמל שמפוש החקיעוב: (כו) קמ"אברהם:

הלכות פסח סימן תסא

תסא דיגני אפית המצה, ובו ה' סעיפים:

ס באור הגולה

א * התנור שאופים בו חמץ, צריך לזהר (א) פשיטיקוהו כדי לאפות בו מצה, שילכו הנחלים (ב) על פניו (ב) בלו, ואין די לו בלהבה, דקמו שכולע על ידי גחלים כף פולט על ידי גחלים, ושיהו ניצוצות נגזזין ממנו; הלכך אם הסיקוהו (ג) כמה פעמים קדם הפסח אינו מקפיד, אלא אם כן כגון להחירו לצורך פסח, כי שמוא לא הלכו הנחלים על פניו בלו כל זמן שלא כהן לכה. ויש נוהגין להשיל בו (א) (ג) * קרקע חדש כדי שלא יצטרכו הפסח, ומנהגה קשה הוא: הגה והשמיטתו על ידי הפסח, (ד) טוב (ז) וקשר הוא לתור ולתסיק

באר היטב

(א) בלו, והפסק אם הלכו הנחלים ע"פ פלו יש לאסר בדיעבד (עין סימן תנא ט"ב). ואפשר טעם שאין נזכרין באפית חלב בלי הקשר הפגור אחר פשוט וסמכין על הפסק, מאחר שהפסק בלע יש להקל, אלא שפסיס: גם כן יש להחמיר, מ"א, ע"ש: (ג) כמה פעמים. כהן יש להקל בדיעבד, מ"א, ע"ש: (ג) קרקע. כעבי אצבע, בלבש. ועמ"א וחי"י: (ז) וקשר. משמע דליכא חיוב טהינא רק טהרה הטהור והנשר, איכא אם שכת להסיק ולהכשיר הפגור קדם י"ט וצריך להכשירו ב"ט, והטור לעשות הכל בהפסק אחר ושלל לעשות הבערה שלא לצורך י"ט, רק שייסיק היטב עד שילכו

שערי תשובה

ח"טט"ן לה שפא יש בחובה מה שלא נאפה נשה ותחמץ, ומכילא דגם להשפא לשאר קמח אין לחש טעמא דכתיבנא, אף כביש ושלמים שאוכלים ממנה שרייה ומקבלת אף על פי שאינה מנישה ופחונה, ועל פרוץ הפעמויה כמש"ל ולא פחוקין אכורא שפא יש קמח דצין שנשאר בשעת לישה רק תיבא שהחייף טבא והוסיף קמחא באמצע הלישה, אבל כתיבא לא תחמץ, ויש להם שייסמכו על עמוד הנחלים והאון תכס צבי ד"ל כקשר העיר עליו בנו הנאון ז"ל בשאלת יעבי"ן חלק ב סימן סה שכתב על דברי אחר שהחמיר שלא לשתות אפילו עם קיסטין דצוקיני, ונצור בו, שפסחו חשך בחוק פי תאי אין למנע משמחת יום טוב, ותיבא לו דאף תיבא אכיו ז"ל ע"ה מצה שרייה שהחמירם פ"רשים מהם, והוא ז"ל סתר על דבריהם, וסוף דבריו עולה פה"ג כ"י (ר"ל שג"כ אפר שאין למנע משמח שבת י"ט), ע"ל, וכן כתב הנאון ז"ל בכפר מור

וקביעה סימן זה דפאנדי"ש הני מולתא כפסטר"א ששויין מקמח נאפלי לשה בדיעבד, ודחל לקח, ונראינו מחמירי עולם שאכלוהו, עכ"ל, הו"מ הוציח לקדש צממו בכפר לו שלא לאכל מצה שרייה או ממשלת אפילו פחונה וכתושה אין טוהיחן איהו כמש"ל סימן תנג משי"ת דבריו וסוף שאיתם שנהגו לאכל מצה של כל הפסח מחמירי שמונים משעת קציה אין כוח לא משום ידוא ולא משום מחלוקת ולא משום לא תגדלו: עכ"ל. ויבי שרצה לנהג שלא לאכל מצה שרייה ומכשלת יש לעשות כמש"ל, שנהגו בפרוש שאינו נקבל עליו שיעשה כן פריד ואין כדעוהו לנהג כן רק באורו פעם או פעמים שריצה ולא לילגס, עין י"ד סימן ר"א, מיהו נראה דגם כהן בחתרה דהרשה סגי לה כמש"ל סימן תנג, ואפשר דכהן איז התורה, ודוקא התם בין שנהגו לנהג לתור אחר קמח פגור משעת קציה הור"ל כפ"ש שאינו אוכל מצות ממנו אחר מחשש שפא נפלו מים עליהם אחר קצירת, מטא"כ

משנה ברורה

א (א) פשיטיקוהו. ואף שהתנורים שלנו (ב) נעשו מלבנים הנשנפים כבבשן ויש להם דין קליי תה"ט, שאינו יוצא מידי דפיו^(א), מכל מקום מהני הפסק, בין דהתנור מבפנים ולא תי"ס עליהו דלמא פקעו^(ב), ובמבאר לעיל סימן תנא סעיף א. ואין חלוק בין תנורים שפיהן מן הצד כמו שלנו (ג) ובין תנורים קטנים שפיהן למעלה: (ב) על פני בלו. ודי בהפסק זה גופא, שמכשירו לאפית בו מצה^(ד), ואם טעק לו בהפסק זה אם הלכו הנחלים על פניו (כ"ל), יש לאסר (ג) בדיעבד המצות שאפס בו; ודוקא אם הוא צידן בתוך מעת' לצת שנשפמ"שו בו חמץ, דאי לאו הכי מפר בדיעבד^(ה) אם הוא קדם פסחה^(ו) פריי מגדים, (עין שם עוד), אף אם הסיק כמה פעמים אף שלא כגון להחירו לצורך פסח, (ז) מתר בדיעבד, דבכמה פעמים תלינן שפסמ"מא הפסח כל התנור: (ג) קרקע חדש. כעבי אצבע^(ח) [לבוש], והתמין הקלוע בגנו ובקירותיו (ט) הוא נקלט על ידי לבין השלקה^(י) כמשמיתין אותה לאפות בו המצות^(יא), (י) וכן הכירה צריך להסיק ושילכו הנחלים על פניו בלו, או שטיח בטיט קרקעיתו וגם בצדדי בגבה המקום שעומדין הקירות. וקאכלי"ן העשו בתוך התנורים, (ח) צריך שילבינו על ידי גחלים, או שטיח בטיט קרקעיתו וקביצו וגם למעלה. ובבית המאיר מקל שאין צריך להטיח למעלה קל"ס^(יב), ובצדדין מצריך רק בגבה טפח^(יג), עין שם: (ד) טוב וקשר הוא וכו'. ורצה לומר, אף דמן הדין די בהפסק אחר התקשר ולאפיה, מכל מקום טוב וקשר וכו'. והטעם, אולי נשאר בפעם ראשון (ט) מקום אחד מבלי גחלים ולא אדעתה;

באור הלכה

שעורא אינו מפר אלא בראיקין, עין שם, וכן מצאתי בחדושי פת"רם תלמודא לאסור בשפח, וכן כתב האור ורובי שם בעמוד הנ"ל וזה לשונו: ואפילו בפחות משפח לזהר ובדאמרין * אם אקרו בלתם הפנים כפת עמליה וכו', עין שם. וברי באורנו מכל הני פוסקים דבטעם בודאי אסור, ולהרשב"א ולאור ורובי ולהרשב"א בשם הר"א אפילו בפחות אפטר דאסור לעשות, מדיאל נטר בש"ס שעורא. והאמת כבר השינו למגן אברהם כמה אחרונים, עין בספר הלכה בתורה ובבאור הפ"א, וכן בקרי חדש החוקק בדיעת המחבר, עין שם, אלא שלא הביאו כל הפוסקים הנ"ל, גם בקרי חדש עוד דבפחות משפח מטר לכחחלה וכן כתב בחק יעקב, וכל זה מהמט שלא ראו דברי הרשב"א ובר"ש"א וקאור ורובי הנ"ל שהבאנו, ולענין דיעבד, דקציה שפח בדיעת הפ"ד חדש להחמיר ושאר אחרונים פסקו להחמיר, אכן בחדושי הרשב"א בשם הר"א"ה מצאתי בדברי הפ"ד חדש, וזה לשונו: ובין דאפיקתה משפח ולא אוקמו לן בגמרא שעורא אחריתא להחמיר, לית לן למעבד פת עבה קל, וזהו שנהגו העולם לגשות מצה של חובה דקה (מה דנקט חובה, משום דאז בעין שמינה ומה, ולקב וזרירן לגשות דקין דצין, אף על פי שמן הדין אפילו אינו דקין מתר כל שאינו עבין), ומכל מקום אפשר בדביעבד לא אסרו עד טפח, עד כאן לשונו. ומאור ורובי משמע חלא פסיקא לה בזה, ואפילו ביותר משפח לא ברינא לה לאסור בדיעבד, וזה לשונו: ובמצות צבות יותר משפח אסור, וכן מצינו בלתם הפנים שהיה עב"ו שפח, ואף על פי כן יש לומר חלא חמירי תפסיים אף לכחחלה וכו', עד כאן לשונו. ולמעשה נראה דביותר משפח יש לאסור אף בדיעבד, מאחר שהרשב"א בשם הר"א"ה חוקק גם בפחות משפח, וכן מצאתי בבגד"שע שאוסר בדיעבד, ודלא כשבת יעקב [ומבא בשערי תשובה] שהקל בזה בדיעבד:

* קרקע חדש. עין משנה ברורה והוא מכלי אצבע. וכתב הפריי מגדים: בדיעבד יש

שיצטנו קצת, וכן נהגו. וכתבו האחרונים, דאם שכת להסיק התנור ולהכשירו קדם יום טוב וצריך להכשירו ביום טוב, דמתר לעשות שער הציון (ב) חק יעקב ושי"א: (ג) כ"ח: (ד) ואם במקום שאפה המצות יוצא בודאי שאותו מקום נהלך הטיב, כעוד הפריי מגדים להחמיר בדיעבד^(א): (ז) כגון אברהם ושי"א: (ח) מגן אברהם: (י) ה"א אדם: (י) ה"ט שילכו ורקעו וגם צדדי: (ב) חק יעקב ואלהי נהג. וכתב יעקב אדם כתב חלא מהני לבין, דהיי"ס שפא פקעי, ולפלא שלא הביא חק יעקב ואלהי דכה מקליל דרע"ב על ידי לבון, ורע"ב ה"טו אכלי"ן^(א) שלנו^(א): (ג) חק יעקב: (ד) מגן אברהם והר"א: (ה) מגן אברהם וחק יעקב:

תרומם: 1 מלוי פשר או פרות בין דפי עפה. 2 פתיי קפיל קטנים של תרס בעבי דפנות התנור. 3 צנור.

